

РЕЦЕНЗИЯ

На: Дисертация за присъждане на образователната и научна степен “доктор” по професионално направление 3.8. - Икономика (Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка) на тема: *“Дълговата криза в Еврозоната: Причини, последици и отражение върху икономиките на новите страни-членки”*;

Докторант: Виктор Михайлов Динев;

Рецензент: Проф., д-р ик.н. Гарабед Минасян, в съответствие със Заповед № 1278 от 31.05.2017 г. на Ректора на Югозападния университет „Неофит Рилски” ;

Дисертацията е структурирана в три глави, с увод, заключение, библиография и приложения. Общият обем е 199 машинописни страници, вкл. десет страници библиография и три страници приложения.

Дисертацията е с научно-практическа и приложна насоченост. Проблематиката е актуална и значима за състоянието и развитието на ЕС и Еврозоната, както и за оценка на конвергенционните процеси между ядрото на Еврозоната, от една страна, и новоприетите страни-членки на ЕС, от друга. Тя подпомага по-доброто разбиране и осмисляне на протичащите финансово-икономически процеси у нас в европейски контекст и съдейства за формиране на адекватни управленски въздействия.

В дисертацията се поставят и теоретични въпроси, свързани с особеностите на макроикономическото управление и динамика на страните от Еврозоната и на страните от ЕС в дерогация.

Компетентно са формулирани, подредени и структурирани целите на дисертацията (Увод). Структурата и съдържанието следват и са подчинени на основната водеща логика на изследването.

Основни научни достойнства:

1. Систематизация на теоретико-практически постановки и позиции, свързани с възникването, развитието и последиците от дълговата криза в ЕС и Еврозоната от 2007-2008 г. насам.

Докторантът демонстрира детайлно познаване на специализираната литература, както и на практиката при оценката на дълговите проблеми в глобален мащаб (гл. I). Обработен е огромен обем литературни източници, а класификация на идеите и тяхната оценка е извършена с професионализъм и вещина.

Направен е опит за прецизно дефиниране на използваните в дисертацията понятия и финансово-икономически категории, което е предпоставка за адекватност и правдоподобност на теоретико-статистическите оценки. Разгледани и анализирани са почти цялото множество от макроикономически политики и са проследени техните въздействия в контекста на дълговата криза.

Докторантът отдава значимото на местните изследвания по дискутираната в дисертацията проблематика и съумява умело да ги съпоставя и съчетае с европейските и световните. Чувства се завидната ориентация на докторанта в проблематиката, обширно познаване на историята и разнообразните управленски практики.

Заслужава признание удачното свързване между теория и практика.

Докторантът не се задоволява само със систематизация, а вгражда и свои собствени оценки, по правило добре обмислени, премерени и съдржани.

2. Умело и професионално използване на наличната статистическа информация за извличане както на иконометрични, така и на чисто качествени оценки за същността, особеностите и последствията от прилагани различни по характер макроикономически политики в страните-членки на ЕС с поставени акценти върху новоприетите страни-членки от ЕС.

Докторантът е съумял правилно да се ориентира в изключителното разнообразие и богатство на наличната информационна база (гл. II). Използваните временни редове са удачно и професионално структурирани, обработени и анализирани. Възприетият подход е предпоставка, условие и гаранция за формулирането на подходящи аналитични изводи.

Иконометричните оценки и анализи са направени при основно познаване на съвремените количествени техники, без изпадане в крайности и преувеличаване на числовите оценки (т.3.1.4).

Изводите, до които достига докторантът, са едновременно в руслото на общоприетите формулировки и не напускат съществуващи усещания, но звучат по-различно най-вече поради подплътеността им със собствени оригинални изследвания и оценки.

3. Удачно застъпена българска проблематика.

Докторантът е посветил съществена част от дисертацията си на българската проблематика (т.1.1.4, т.3.2). Оценката на българските реалности в контекста на дълговата обвивка е както подлъгващо податливо, така и комплицирано. На пръв поглед изглежда нетрудно, защото за разглеждания период България се радва на завидно дългово здраве, но е и комплицирано и предполага използването на системен подход, доколкото България е член на общеевропейското семейство и не е възможно икономическите проблеми на ЕС и Евророната да не се отразят по един или друг начин върху протичането на финансово-икономическите процеси и у нас.

На фона на протичащите конвергентни процеси в ЕС докторантът дискутира и проблемите, свързани с включването в Евророната. Демонстрирано е добро разбиране на процедурите и е проведено обхватно съдържателно изследване по отделни критерии, особено и най-вече във връзка с т.нар. „six pack” и въведените критерии за оценката на макроикономически дисбаланси (т.2.3). Изводите му, свързани с членството в Евророната най-вече на България, заслужават внимание, макар че все още предстои извървяването на немалък път до достигане на необходимата зрялост на социалните и икономически структури, изискуеми явно и неявно за членство в Евророната.

Основни критични бележки:

Темата на дисертационния труд е достатъчно комплицирана, така че предполага внимателно оценяване на позициите на докторанта, както и на последователността на разработване на целия изследователски проект. Открояването на слаби и уязвими страни в дисертационния труд и акцентирането на вниманието върху своеобразни невралгични пунктове би било полезно за докторанта най-малко с оглед на по-нататъшната му научноизследователска дейност.

1. Ненужна разлятост, която размива основната дисертационна насоченост.

Докторантът се увлича по дискутиране на прекомерно много проблеми, които не са пряко свързани с основната дисертационна проблематика и размиват центрирането. Страда навлизането в дълбочина за сметка на разливане в ширина. В гл.2 се дискутира състоянието на голямо множество (примерно две десетки) от макроикономически показатели, като едва ли не всяка от тях може да бъде обект на самостоятелно изследване. В резултат изводите в т.2.4 остават схематични и проблематични. Част от тях са установени и познати (№№ 1,3,6,7,11), друга част нямат пряко отношение към дисертационната проблематика (№№ 4,8,10,12), а трета част дори звучат изненадващо и не произтичат пряко от текста (препоръките от 126-127 стр.). Аналогична критика може да се отправи и към изводите в гл.3 (т.3.3).

В цялост, основно поради тематично разливане, се забелязва определено объркване в акцентите. В заглавието на дисертацията доминира дълговата криза, но това, което се дискутира в нея, е нещо много повече от дълговия проблем. Факторите така и остават неидентифицирани и неразграничени.

Например, далеч не всяко относително и абсолютно нарастване на държавния дълг може да се класифицира като дългов проблем. Докторантът привежда детайлна информация за относителните равнища на държавния дълг (таблица 2.1) и там е видно, че държавният дълг на Япония превишава нейния БВП 2,5 пъти, но Япония не страда от дългов проблем. Такава е ситуацията и с цяла група страни от ядрото на ЕС, докато Ирландия достигна 120% държавен дълг и това равнище се оценяваше като драматично високо. При нашата южна съседка Гърция проблемите продължават да бъдат съкрушителни и изключително трудно преодолими при близо 150% държавен дълг през 2010 г.

Забелязва се стремеж докторантът да поставя едва ли не всички финансово-икономически проблеми под общ знаменател – задлъжняването на държавата. Подобна позиция звучи неприемливо. България, например, няма дългов проблем, но има ярко изразени икономически проблеми. Страните от ядрото на ЕС изживяват нелеки времена с управлението на собствените си финансово-

икономически структури, но те не корелират пряко с непоносимо дългово натоварване. Високият размер на държавния дълг далеч не е единствен разклащащ стабилността фактор, както и съдържането и подтискането на дълговата динамика не е универсална панацея за осигуряване на приемливо и задоволително икономическото развитие. Подобен тип разграничаване остава настрана от погледа на докторанта.

2. Увеличаване по технически аспекти на проблематиката за сметка на по-дълбоко съдържателно осмисляне и интерпретиране.

Набива се на очи стремеж за натиск върху технически изпълнения. Подобно изследователско поведение вероятно е следствие както от пресилено разбиране за модерност, така и от сравнително по-лесно изграждани формално-следствени конструкции.

Например, някак неочаквано се привежда и се стъпва върху т.нар. закон на Търлоул (т.3.1.1) без опит за осмислянето му. Това, че определена зависимост се оказва полезна и удачна при някакви условия и в някакво време, не е гаранция, че вградените в нея предпоставки осигуряват успешното ѝ приложение при други условия и друго време. В добавка конкретното приложение стои изкуствено лепнато към текста и няма пряко отношение към основната научно-изследователска линия в дисертацията. Докторантът нееднократно се позовава към това, което той нарича „висок” или „нисък” коефициент на съотношението по закона на Търлоул (например 176 стр.), без обаче да дефинира и уточни каква стойност на съответния коефициент е висока или ниска и какви са му основанията.

Сходна критика може да се отправи и към използването на зависимости (3.6), (3.7), (3.13) и (3.14) (140, 159 стр.), чиято съдържателна интерпретация е игнорирана при спорен ефект и спорна добавена стойност към дисертационната проблематика.

В дисертацията се появяват и се забелязват преплъзвания към вероятно оценявани от докторанта по-ефектни оценки и въздействия, които повече принизяват доброто впечатление, отколкото да го повишават.

Така например в заглавието на дисертацията се акцентира върху причините за дълговата криза, но изследване и анализ на причини практически липсва.

Състоянието на банковата система като основен фактор за натрупване на дългово напрежение остава напълно игнорирано. Привеждат се управленски въздействия от страна на макроикономически институции за решаване на дълговите проблеми, които са достъпни в Интернет, но съдържателни оценки на причините не може да се открие. А те (причините) не са едни и същи за различните страни от ЕС.

Докторантът се увлича и по проблема за включването на страните с дерогация в Еврозоната, но той не корелира пряко с дълговата криза. За сметка на това проблемът е видимо обществено значим и интересен и неговото дискутиране може да допринесе за по-високо въздействие върху читателя.

Докторантът заслужава поздравления за детайлната дискусия на изпълнението на критериите за съществуващи макроикономически дисбаланси, но дълбоко съдържателен въпрос остава незасегнат – какви са основанията на ЕС за приемането на точно такъв тип критерии и дали и доколко има резон за положителна оценка на техния избор. Докторантът си позволява в заключение да приведе свои собствени оценки, които, преценявам, че остават немотивирани и необосновани.

Заключение:

Дисертационната тема е актуална и значима. Докторантът е проявил професионализъм, обработил е огромен информационен масив и е достигнал до резултати, които заслужават внимание и уважение. Постиженията в дисертацията формират фундамент за по-нататъшни изследвания и оценки, даващи своя принос за по-пълното осмисляне на протичащите в ЕС и Еврозоната финансово-икономически процеси.

Докторантът е съумял да навлезе в изследваната проблематика. Използваният от докторанта език и стил на изложение са добре обработени и прецизирани.

Докторантът проявява подчертано висока публицистична активност. Той е представил пет публикации в авторитетни специализирани издания у нас, както и три доклада на международни и национални научни форуми. Всички те са свързани

с отделни части от дисертацията. Показателно е, че публикациите са в различни списания, т.е. те са оценявани от различни редколегии.

Дисертацията притежава както плюсове, така и минуси. Преценявам, че приносите надделяват. Те демонстрират придобитите от докторанта умения както в контекста на повишената образователно-квалификационна ска̀ла, така и като възможност за организиране на собствено структурирани научни изследвания.

Постиженията в дисертацията са на приемливо научно равнище.

Направените критични бележки са насочени към центриране на вниманието на докторанта към уязвими в изследването места, с които той е редно да се съобразява в бъдеще и по принцип.

Положителните страни на дисертационния труд са достатъчно стойностни, което ми дава основания да предложа на уважаваните членове на научното жури да подкрепят аспирациите на Виктор Михайлов Динев за присъждане на научно-образователната степен „Доктор” по професионално направление 3.8 Икономика, (Финанси, парично обращение, кредит и застраховка).

Юли 2017, София

Подпис:.....
(проф., д-р ик.н. Г.Минасян)